

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ
З СУАЙЧЫНКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 22 (1080). Чэрвень 1969 г.

Год выдання 14-ы

Цана 2 кап.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ
З СУАЙЧЫНКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

НА ЗДЫМКАХ: супрацоўнікі лабараторыі тэрмагірмеханікі ІЦМА Сяргей НЯКРАСАУ, Віктар КАРАНЬКОУ, Венядзікт УЛАШЧЫК, Алег АФАНАСЬЕУ працуюць над удасканаленнем прыбора па вымярэнню і аўтаматычнаму рэгуляванню вільготнасці паветра.

Інжынеры лабараторыі тэрмааэрадынамікі Іосіф БІЦЮТКА і Вячаслаў БАГАЧОУ рыхтуюць эксперымент па цеплаабмену шара.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.



МІНСК — буйны цэнтр навукі — не раз выбіраўся месцам для правядзення нарад, сімпозіумаў, канферэнцый на ўсесаюзным і міжнародным узроўні. Але колькасць вучоных, што сабраліся ў маі мінулага года на Усесаюзную нараду па цепла- і масаабмену, мог пазайздросціць любы навуковы форум. 1200 савецкіх і каля 100 замежных вучоных з Англіі, ЗША, Японіі, Францыі, ФРГ, Бельгіі, ГДР, Венгрыі, Польшчы, Чэхаславакіі, Югаславіі, Індыі прынялі ўдзел у нарадзе ў Мінску. Аб важнасці навуковых пытанняў, што абмяркоўваліся ў сталіцы Беларусі, сведчыць тое, што ўсе даклады перакладзены на англійскую мову і выдаюцца ў Злучаных Штатах Амерыкі.

Чаму менавіта Мінску выпаў гонар прымаць найбольш выдатных вучоных свету ў галіне цепла- і масаабмену? Справа ў тым, што тут з 1956 года працуе Інстытут цепла- і масаабмену Акадэміі навук БССР — галоўная навуковая ўстанова краіны. За выдатныя поспехі ў развіцці навукі і падрыхтоўку высокакваліфікаваных кадраў інстытут узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Карэспандэнт газеты «Голас Радзімы» звярнуўся да намесніка дырэктара Інстытута цепла- і масаабмену члена-карэспандэнта АН БССР доктара тэхнічных навук прафесара Бекіра СМОЛЬСКАГА з просьбай раскажаць нашым чытачам аб рабоце інстытута, аб тых праблемах, над якімі працуе яго калектыў, аб тым, якое прымяненне знаходзяць адкрыцці вучоных у народнай гаспадарцы краіны.

Калектыў нашага інстытута працуе над адной навуковай праблемай — цепла- і масаперанос у тэхналагічных працэсах. Са з'явай цепла- і масапераносу мы сустракаемся на кожным кроку. Напрыклад, неабходна выдаліць вільгаць з нейкага матэрыялу. Для гэтага яму надаецца неабходная колькасць цяпла (цеплаперанос), каб вада, якая знаходзіцца ў матэрыяле, пасля прасоўвання да паверхні ператварылася ў пару і пакінула гэту паверхню (масаперанос). Гэтыя два працэсы адбываюцца адначасова і ўзаемаўплываюць адзін на другі.

Работы вучоных інстытута маюць вялікае практычнае прымяненне ў многіх галінах прамысловасці і сельскай гаспадаркі. І зноў прыклад. Пры вырабе сталёвых дэталей іх, як вядома, награвваюць. Але пры гэтым працэсе частка сталі злучаецца з кіслародам паветра і

ператвараецца ў акаліну. У выніку губляецца каштоўны метал, а загатоўкі сталёвых вырабаў мяняюць свае памеры.

Даследаваўшы працэсы цепла- і масаабмену, якія адбываюцца пры тэрмічнай апрацоўцы металу, супрацоўнікі інстытута прапанавалі новае метады — безакіслыя. Ён заключаецца ў тым, што кварцавы пясок, які аддае сваё цяпло сталёвым вырабам, награваяецца адыходзячымі газамі, што ўтвараюцца пры спальванні паліва і ў якіх вельмі мала або зусім адсутнічае кісларод. А без кіслароду няма і акаліны. Атрымліваецца значная эканомія металу, і дэталі не мяняюць сваіх памераў.

У інстытуце шырока вядуцца даследаванні тэрмічнай апрацоўкі разнастайных матэрыялаў электрамагнітным метадам пры дапамозе токаў прамысловай частаты. Калі змясціць у сярэдзіну спіралі, зробленай з алюмініевага або меднага дроту, кавалак жалеза і прапусціць праз спіраль пераменны электрычны ток, гэты кавалак пачне награваяцца. Менавіта гэты прынцып пакладзены ў аснову стварэння высокапрадукцыйных сушылак для лесаматэрыялаў, тэрмічнай апрацоўкі жалезабетонных вырабаў і іншых матэрыялаў.

Апрацоўка драўніны, без якой пакуль што не абыходзяцца многія галіны прамысловасці, немагчыма без папярэдняй сушкі, працаёмкага і маруднага працэсу. У нашым інстытуце распрацаваны ўстаноўкі, у якіх драўніна высыхае ў два разы хутчэй, чым у паравых сушылах. І яе якасць вельмі высокая.

Работы Інстытута цепла- і масаабмену маюць значнае прымяненне і ў сельскай гаспадарцы. Прапанаваны і паспяхова эксплуатуецца ў краіне сушылькі для збожжжа. Іх прадукцыйнасць — 50 тон у гадзіну.

Збожжжа баіцца перагрэву, таму працэс абязводжвання зерня — складаная навукова-тэхнічная праблема. Супрацоўнікі інстытута вырашылі яе наступным чынам. Гарачыя дымавыя газы змешваюцца з вялікай колькасцю паветра — атрымліваецца сумесь неабходнай тэмпературы і вільгаці. У сушылку папераменна паступаюць гарачыя і халодныя газы. Дзякуючы такому чаргаванню вільгаць з глыбіні зярняці хутка пераносіцца на паверхню. Прычым зародак пры такім спосабе сушкі атрымлівае больш спажывуемых рэчываў, якія з вадой выносяцца да яго. Дзякуючы гэтай па-



НАВУКА І ВЫТВОРЧАСЦЬ

вялічваюцца ўсходжасць збожжжа. Такім чынам, сушылькі, створаныя ў ІЦМА, можна выкарыстоўваць не толькі для сушкі зерня, але і для апрацоўкі насення. Зараз праходзяць прамысловыя выпрабаванні перасоўных сушылек, якія можна перавозіць з адной гаспадаркі ў другую.

Працоўнікі сельскай гаспадаркі атрымалі ад вучоных выдатныя сушылькі для гародніны, траў, ільнотрасты і г. д.

Калісьці шлях ад навуковай ідэі да вытворчасці вымяраўся доўгімі гадамі, нават дзесяцігоддзямі. Сушыльную ўстаноўку для Нясвіжскага льнозавода, пачынаючы ад тэарэтычных даследаванняў і канчаючы яе будаўніцтвам, інстытут зрабіў на працягу аднаго года.

Для таго, каб яшчэ больш наблізіць вынікі навуковых даследаванняў да іх практычнага ажыццяўлення, Інстытут цепла- і масаабмену перайшоў на новую арганізацыю. Зараз ён

складаецца з трох частак: навукова-даследчы і навукова-эксперыментальны аддзел, спецыяльнае канструктарскае бюро і вопытны завод. Такая арганізацыя ўжо дае свае плённыя вынікі.

Работы супрацоўнікаў ІЦМА шырока вядомы ў нас у краіне і за яе межамі. Манаграфіі акадэміка А. Лыкава, прафесара С. Забродскага і іншых выдаюцца ў ЗША, Японіі, Англіі, Польшчы, Чэхаславакіі. Беларускіх вучоных запрашаюць чытаць лекцыі ў Лондан, Парыж, Токію, Варшаву, Прагу і іншыя навуковыя цэнтры. Шмат замежных вучоных прыязджаюць на стажыроўку ў наш інстытут. У Мінску знаходзіцца рэдакцыя ад Савецкага Саюза міжнароднага часопіса «Цепла- і масаперанос», які выдаецца ў Англіі. Спецыялісты інстытута актыўна ўдзельнічаюць ва ўсіх замежных сімпозіумах і канферэнцыях у галіне цепла- і масапераносу.

Інстытут мае свой «Інжынерна-фізічны часопіс». Толькі ў мінулым годзе супрацоўнікі ІЦМА апублікавалі 23 манаграфіі і 213 артыкулаў — каля 700 друкаваных аркушаў.

Сярод тых, хто працуе ў інстытуце, 8 дактараў навук і больш 50 кандыдатаў. 70 працэнтаў супрацоўнікаў — гэта людзі, якім яшчэ няма 40 год. За апошнія гады калектыў інстытута вырас амаль у тры разы. Да нас прыходзяць выпускнікі Беларускага політэхнічнага інстытута, тэхналагічнага інстытута імя Кірава і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна. Пры БДУ створана кафедра цеплафізікі, і студэнты, якія абралі гэтую спецыяльнасць, праходзяць практыку ў нашым інстытуце. У аспірантуры ІЦМА займаецца 100 будучых вучоных. Перад імі — вялікія задачы, і спадзяюся, яны з гонарам прадоўжаць справу сваіх настаўнікаў.

тый материал о состоянии лунной поверхности в этих районах.

Если попытаться кратко сформулировать ответ на заданный вопрос, то можно было бы сказать так: полет «Аполлона-10» явился генеральной репетицией перед высадкой на Луну. В этом полете были проведены все маневры, кроме собственно посадки на поверхность Луны и взлета с нее.

— Как вы оцениваете ход выполнения программы полета «Аполлона-10»?

— Полет «Аполлона-10» в целом прошел хорошо. Как известно, в полете космонавты испытывали ряд неудобств. Они были вызваны использованием для питья воды с примесью водорода, загрязнением воздуха крошками теплоизоляционного материала и т. д. Но, как говорится, нет худа без добра. Руководители программы теперь знают, на какие системы надо обратить внимание.

Космонавтам удалось сделать сравнительно немного снимков предполагаемого района высадки. Однако полученных материалов и личных наблюдений космонавтов оказалось достаточно, чтобы убедиться в пригод-

ности участка лунной поверхности, выбранного для высадки. Правда, при посадке понадобится большое искусство пилотирования, поскольку и здесь на сравнительно ровном участке лунной поверхности были обнаружены большие камни размером до 30 метров и ямы.

Сведения, переданные по радио и доставленные на Землю экипажем «Аполлона-10», очень полезны для будущего полета, и можно согласиться с руководителем программы «Аполлон» генералом Филиппом, который заявил, что программа полета «Аполлона-10» полностью выполнена.

Хотелось бы сказать о прекрасной работе экипажа в полете. Наземные службы отметили, в частности, высокую точность измерений и навигационных расчетов, которые выполнял космонавт Джон Янг, его даже в шутку прозвали роботом. Но особенно следует отметить личное мужество и находчивость командира корабля Томаса Стаффорда. В тот момент, когда произошло отделение посадочной ступени от лунной кабины, из-за неправильного положения одного тумблера лунная кабина начала

быстро вращаться. Стаффорд хладнокровно взял управление на себя, быстро нашел неисправность и стабилизировал кабину.

— Считаете ли вы, что в очередном полете программы «Аполлон» будет сделана попытка высадки на Луну?

— Да, весь ход отработки этапов программы позволяет предполагать, что уже в следующем полете будет сделана попытка высадить космонавтов на поверхность Луны. Следует учесть, что экипажу «Аполлона-11» предстоит самая трудная, самая ответственная работа. В считанные десятки секунд, на последних сотнях метров спуска они должны быстро оценить обстановку, выбрать свободную от камней и ям площадку и направить к ней лунную кабину. И все это, повторяю, придется делать за несколько десятков секунд, поскольку топлива для маневрирования в непосредственной близости от лунной поверхности на корабле будет очень мало.

— Как вы относитесь к перспективам освоения космоса автоматическими средствами и пилотируемыми кораблями?

— Современная автоматика находится сейчас на такой

стадии развития, что вообще говоря, почти все научные задачи в космосе можно решить с помощью автоматов. Это подтверждает и практика космических полетов. Количество пилотируемых кораблей составляет лишь малую долю от общего числа космических летательных аппаратов. И это вполне понятно. Автоматы имеют много преимуществ. Они могут работать в несравненно более тяжелых условиях, чем человек, не нуждаются в сложных системах жизнеобеспечения.

Но, разумеется, есть и такие научные задачи, к решению которых рациональнее привлечь человека, находящегося на борту космического корабля. Я не буду их перечислять. Важно отметить другое. Чтобы пояснить свою мысль, прибегну к сравнению. Предположим, вам предстоит провести отпуск на Черноморском побережье. Можно, конечно, послать вместо себя автомат. Он точно зарегистрирует температуру воздуха и воды, запишет шум прибора, сделает цветные фотографии, а потом доставит вам все эти материалы. Довольны ли вы будете? Как исследователь — в какой-то мере, может быть, да, но как

человек — вряд ли. Надеюсь, что этот шуточный пример поможет понять, что, помимо соображений о том, какие задачи рациональнее поручать автомату, а какие человеку, существуют и другие соображения, которые зовут человека в космос.

Полеты человека в космос безусловно будут продолжаться. И если говорить о соотношении между пилотируемыми полетами и полетами автоматов, то оно должно определиться в частности тем, что автоматы обязаны прокладывать пути человеку в космос, оберегать его полеты, делать их более безопасными.

С моей точки зрения, необходимо, чтобы все основные элементы полета, особенно те, от которых зависит жизнь космонавтов, можно было выполнять не только с участием экипажа, но и автоматически, по командам с Земли.

В заключение я хотел бы поздравить участников полета и всей программы с завершением очень трудных и значительных по своим результатам подготовительных этапов, предшествующих высадке человека на Луну.

НАШИ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

НЯМАЛА матэрыялаў і экспанатаў выстаўлена ў нядаўня адкрытай экспазіцыі Пінскага краязнаўчага музея. І сярод іх ключ. За што ж гэты звычайны прадмет удасноены такога гонару?

Гэта ключ ад аднаго з сейфаў рэйхстага. Амаль 25 год праляжаў ён у жыхара вёскі Новы Двор Рыгора Кахаўца, былога франтавіка, які закончыў свой баявы шлях у Берліне.

Я набываў у гасцях у Рыгора Апанасавіча. Многа расказваў ён аб сваіх пялёткіх франтавых дарогах, паказваў узнагароды.

— Вось гэты медаль я атрымаў за вызваленне Варшавы, — гаварыў Рыгор Апанасавіч, — ордэн Чырвонай Зоркі — за ўдзел у аперацыі ў горадзе Вофльдзе.

А аперацыя была такая. Нашаму камандаванню стала вядома, што глыбока пад зямлёй хаваецца больш 2500 эсэсаўцаў, у асноўным афіцэры. Трэба было знайсці замаскіраваны ход у падземелле. Кахаўцу ўдалося здабыць «язык», які і раскажаў, як лепш праікнуць у падземны бункер. Адным з першых Рыгор Апанасавіч уварваўся ў тунель і разам з земляком Шліпам Гузаравічам адкрыў кулямётны агонь. Бачачы, што супраціўленне дарэмнае, немцы выкінулі белы сцяг.

— Ну, а як жа з ключом выйшла? — пытаю гаспадара дома.

— А выйшла вось як. Наш полк падыходзіў да фашыскай сталіцы па шасе, якое вяло праз невялікі гарадок Бернау. Гэта ў 20 кіламетрах ад Берліна. Доўга ішлі мы гэтыя кіламетры. Калі прабіліся да рэйхстага, убачылі на купале чырвоны сцяг. Гэта ўжо пастараліся салдаты іншых часцей. Нашаму падраздзяленню загадалі агледзеццёць увесь рэйхстаг і асабліва канцлярыю Гітлера. Відовішча было жудаснае. Мне кінуліся ў вочы дзесяткі забітых, якія ляжалі каля санітарнага пункта з перакошанымі ад болю і страху тварамі. Як пасля высветлілася, фашысты дабівалі тут сваіх раненых.

У адным з пакояў канцлярыі Гітлера стаяла некалькі вялікіх сейфаў. Яны былі адкрыты. Відаць, у спешцы фашысты спрабавалі схавачь канцы ў ваду і знішчыць самыя сакрэтныя паперы. Але не паспелі. А мне там, у логаве фюрэра, вельмі захацела-

ся ўзяць які-небудзь трафей на памяць. Вось тады я і паклаў у кішэню ключ ад аднаго з сейфаў.

Доўга ў той вечар мы гаварылі з ветэранам вайны. Не менш ганаровая і яго працоўная біяграфія. Рыгор Апанасавіч адным з першых уступіў у калгас і выбраў сабе прафэсію будаўніка. Будаваў спачатку просецьнікі такі ды канюшні, а цяпер на яго рахунку такія аб'екты, як новы двухпавярховы клуб, школа, прасторныя жывёлагадоўчыя фермы.

У франтавіка — вялікая дружная сям'я. Жонка працуе даяркай. Сын Мікалай адслужыў у арміі і па камсамольскай пачуўцы паехаў на Далёкі Усход. Другі сын і дачка сталі хлебарабамі.

С. ШАПРА.

ФІЛЬМАТЭКА - ФОТАТЭКА старадаўняй беларускай кнігі створана ў Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук БССР. Тут сабраны разнастайныя па жанрах і зместу помнікі старой беларускай пісьменнасці, якія захоўваюцца ў архівах і бібліятэках розных гарадоў краіны. Большасць іх адносіцца да XVI — першай паловы XVII стагоддзя. Гэта ўзоры дзелавай пісьменнасці, свецкай літаратуры — летапісы, аповесці, хроніка, хранографы і многія перакладныя творы, звязаныя з рэлігійным культам. Цяпер у фондзе Інстытута налічваецца каля 200 мікрафільмаў і фотакопій — найбольш поўны ў Беларусі і, магчыма, у Савецкім Саюзе збор старадаўняй беларускай кнігі і дзелавай пісьменнасці.

Сярод узораў свецкай літаратуры — усе працы Францыска Скарыны, Сымона Буднага, Лаўрэнція Зізанія, Мялеція Сматрыцкага, Афанасія Філіповіча і раду іншых вядомых асветнікаў мінулага. На фоталёнцы аднастраваны віленскі спіс пачатку XVII стагоддзя, пячатны Літоўскі статут 1588 года. Цікавыя аповесці «Сказанне аб Мамаевым набойшы» XVII стагоддзя, «Дзёнік Фёдора Еўлашэўскага» канца XVI — пачатку XVII стагоддзя і некаторыя іншыя унікалы. Сабраныя тут матэрыялы выкарыстоўваюцца цяпер для падрыхтоўкі гістарычнага слоўніка беларускай мовы.

З. РАТУЗАУ.



ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

Передовая статья сегодняшнего номера «НАВУКА І ВЫТВОРЧАСЦЬ» посвящена одному из институтов Академии наук БССР — Институту тепло- и массообмена. Большая научная работа, которую ведет коллектив этого научно-исследовательского учреждения — головного в нашей стране, имеет значительное применение во многих отраслях промышленности и сельского хозяйства. Сушилки для древесины, зерна, овощей, льнотресты и т. д. успешно эксплуатируются в нашей стране и дают высокий экономический эффект. Работы сотрудников ИТМО широко известны в Советском Союзе и за рубежом. Труды белорусских ученых издаются в США, Японии, Англии, Польше, Чехословакии. Среди тех, кто работает в институте, 8 докторов наук и более 50 кандидатов. За выдающиеся успехи в развитии науки и подготовке высококвалифицированных кадров Институт тепло- и массообмена награжден орденом Трудового Красного Знамени.

«Что такое КВТ? Новый город на Полесье? И так и так. Он вырос на окраине Пинска. У него своя биография и свое будущее. Но носить название, отличающееся от Пинска, он не имеет права. КВТ — новый район Пинска. И расшифровывается просто — комбинат верхнего трикотажа». Эти строки взяты из репортажа «ЗА ГОРАДАМ ГОРАД РАСЦЕ» (4 стр.). Первые строители пришли сюда в январе 1965 года, а в ноябре 1968-го комбинат дал первую продукцию. В этом году пинские трикотажники выпустят 4,5 миллиона штук изделий, а через год эта цифра удвоится. Вместе с комбинатом вырастет и городок трикотажников с удобными жилыми домами, молодым парком, дворцом культуры, большим плавательным бассейном. Пинский комбинат будет одним из крупнейших трикотажных предприятий Европы.

О своей поездке на Родину рассказывают на 5 стр. наши соотечественники из Канады Мария и Владимир Гаврички в статье «ЕСЦЬ ШЧАСЦЕ НА ЗЯМЛІ». Супруги Гаврички побывали в Москве, Ленинграде, Киеве, Волгограде, Сочи, посетили Выставку достижений народного хозяйства. Незабываемое впечатление произвела на них столица Советской Белоруссии. Из Минска Гаврички направились в Брест, и вот, наконец, родное Шерешеве. Бедная деревня превратилась в большой благоустроенный поселок. Сегодня в Шерешеве две трехэтажные школы, больница, большой дом культуры, работают мебельная фабрика и комбинат бытового обслуживания. В бывшей помещичьей усадьбе разместился дом для престарелых и инвалидов. Построено шесть новых корпусов с паровым отоплением, водопроводом и канализацией. Зарубежных гостей поразила и тронула забота, которой окружены люди преклонного возраста. Они искренне радовались новой жизни односельчан и вместе с ними поднимали бокалы за новые успехи советского народа.

«ВЫБРАННИЦА» (6 стр.) — так называется новый белорусский балет Е. Глебова, поставленный театром оперы и балета Белорусской ССР. В основу либретто, над которым работал поэт А. Вертинский, положены поэмы Янки Купалы «Могіла льва», «Сон на кургане», «Бондаровна». Режиссеру-постановщику спектакля заслуженному артисту РСФСР О. Даднышкіліну удалось на традиционном сюжете создать балет, современный по хореографическому языку. Главные роли исполняют народная артистка БССР А. Корзенкова, артисты Л. Мехедо, М. Грищенко и Ю. Троян.

В библиотеке газеты «Голас Радзімы» вышла очередная брошюра «В свете неопровержимых фактов». Ее автор — доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент Академии педагогических наук СССР, заведующий кафедрой истории БССР БГУ им. Ленина Л. Абецдарский. Брошюра освещает некоторые коренные вопросы белорусской истории и направлена против искажения этих вопросов националистическими историографами, против всяких попыток фальсификации давнего и недавнего прошлого нашего народа («У СВЯТЛЕ НЕАБВЕРЖНЫХ ФАКТАЎ», 6 стр.).



Па Уманскай вуліцы ў Мінску ўзводзіцца 50-кватэрны дом. НА ЗДЫМКУ: маладыя будаўнікі Марыя СЕЛІВАНА ВА, Аляксандр БАБІСКІ і Мікалай МАРОЗ.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ЗА ГОРАДАМ ГОРАД РАСЦЕ

Мне так і хочацца назваць яго белым горадам — надта ўжо вялікі кантраст паміж Пінскам і КВТ. У Пінска — вякі за плячыма, на горад час наклаў свой адбітак. КВТ толькі ўступае ў жыццё, хаця ўжо таксама мае свой твар. У знешнім абліччы Пінска пераважаюць цёмна-шэрыя фарбы, і толькі гмахі, што выраслі на яго вуліцах і плошчах пасля вайны, падобны на сонечныя блікі, раскіданыя па мутна-жоўтых хвалях Шны. КВТ увесь так і свеціцца белізной, глянеш — аж вочы самі прыжмурваюцца.

Але што такое КВТ? Новы горад на Палессі? І так і не так. Ён вырас на далёкай ускраіне Пінска. У яго свая біяграфія і свая будучыня. Але насіць назву, асобную ад Пінска, ён не мае права. КВТ — новы раён Пінска. І расшыфроўваецца проста — камбінат верхняга трыкатажу. Для зручнасці пінчане называюць яго КВТ. Даўно марыў я пабываць

кам я паследаваў за яе выцягнутай рукой і ўбачыў на сцяне вялікую фотападымку. На ёй было фатаграфій з добрую паўсотню. Усе расказвалі, як крок за крокам рос і сталаў КВТ. Я захаваў у памяці тры. Першая мела такі подпіс: «Там, дзе каласілася жыта...». У фотааб'ектыў сучаснага леталіца трапіў вялізны абшар зямлі, роўнай, як стол, і больш нічога. Подпіс пад другім здымкам, побач, як бы працягваючы пачатую думку, паведамляў, што «...узнікла камсамольская будоўля». Палеская раўніна ашчацілася радамі калон. Было гэта 27 студзеня 1965 года. Праз год, 22 студзеня 1966-га, на апоры леглі жалезабетонныя бэлькі перакрываў. Пачаўся мантаж галоўнага корпуса. Пра гэта расказвала трэцяя фатаграфія.

— Цяпер, калі ласка, у цэхі, пакажу вам наш КВТ, — запрасіла мяне Валянціна Жасткова. Дарэчы, крыху пра яе.

хітра, усміхнулася і сказала: — Пойдзем, таварыш карэспандэнт!

Валя аказалася не толькі талковым спецыялістам, але і харшым чалавекам. Сконычышы дзесяцігодку, пайшла яна працаваць на тэкстыльную фабрыку. Работа ёй прыйшла па душы, але сама адчувала — ведаў малавата. Паступіла ў тэхнікум лёгкай прамысловасці. З поспехам абараніла дыплом. Калі пачула пра Пінскі КВТ, захацелася дзяўчыне рамантыкі паспытаць. На камбінаце не было спецыялістаў, і Валя «махнула» ў Пінск. З дня пуску першай чаргі камбіната тут.

— Ці не цяжка? — пытаюся.

— Як і на ўсіх маладым прадпрыемстве. Калектыў толькі падбіраецца і жываецца. Абсталяванне патрабуе наладкі, — разважліва адказвае Валя.

— Ці не сумна?

— Не, няма калі сумаваць за справам. Ды і маладыя мы ўсе. Сярод такіх не засумуеш.

Што праўда, то праўда, моладзі тут багата. Гэта і зразумела: новае прадпрыемства — маладыя кадры. У маім рэпарцёрскім блакноце ёсць пару запісаў:

«Люба Кірычук, вучаніца. Заканчвае Брэсцкае тэхніч-



на славу таі будоўлі, пра якую столькі гамонкі ідзе і ў Беларусі і па-за яе межамі. Трэці волат у тэкстыльнай прамысловасці Савецкага Саюза. Адно з буйнейшых трыкатажных прадпрыемстваў Еўропы.

У Пінску сеў у аўтобус, што звязвае горад з КВТ, і падрыхтаваўся да доўгага падарожжа. Але праз дзесяць мінут прыйсцінуўся тварам да акна і, як зачараваны, не мог адвесці позірку ад карціны, якая нечакана ўзнікла на гарызонце. З кожным метраў хуткага бегу аўтобуса набліжаўся гарадок пінскіх тэкстыльчыкаў, паступова разгортвалася панарама будоўлі. Нібы на кінастужцы, спачатку позірк выхапіў агульны від будоўлі, прыземісты гмах галоўнага корпуса, потым пабег даўлей і спыніўся на вялікай вежы, што падпірала неба, кінуўся ў другі бок і заблытаўся ў ажурных перапліценнях пад'ёмных кранаў, у доўгім шэрагу калон і перакрываў, што стваралі касцёк нейкага новага будынка. Я на ўласныя вочы бачыў горад, які вырас за некалькі год, і мяне захапіў размах яго поступу. Я мог уявіць сабе КВТ пасля таго, як будзе пакладзена апошняя цагляная ў фундамент апошняга будынка. Але як гэта пачыналася?

— А пачыналася ўсё з голага поля, зрэшты, наглядзіце сюды, — адказала Валянціна Жасткова на маё пытанне, якое я задаў ужо ў заводкіраўніцтве, і працягнула руку некуды ўверх. Позірк

Смешная гісторыя атрымалася. Зайшоў я ў прыёмную, каб трапіць да якога-небудзь начальства — дырэктара ці галоўнага інжынера, хто будзе на месцы. Хацеў пагутарыць з салідным спецыялістам. Звяртаюся да сакратаркі і выкладваю сваю справу. Сакратарка просіць пачакаць, пакуль ад галоўнага інжынера (бо дырэктара няма, у Мінску на нарадзе) выйдзе чарговы наведвальнік. Саджуся і чакаю. Побач з цэлым стосам папер у руках сядзіць маладое гарэзлівае дзяўчо. Перакідваецца жартам з хлопцамі, што таксама чакаюць прыёму. Думаю, не іначай дзяўчынка на пабыгушках. Паўна, носіць паперы начальству на подпіс — і ўвесь яе клопат.

Праз пару мінут вызваліўся галоўны інжынер, і мяне запрасілі да яго. Выслушаў і кажа: «Прабачце, што не магу сам пагутарыць з вамі — заняты па горла, але я вам дам добрага спецыяліста. Ён усё вам пакажа і растлумачыць». І націскае на кнопку званка. Убегла сакратарка. Галоўны інжынер загадаў ёй паклікаць спецыяліста.

— Валя, заходзь! — клікнула з парога сакратарка.

Гляджу — уваходзіць тое самае гарэзлівае дзяўчо з кучай папер у руках. Галоўны інжынер звяртаецца да мяне:

— Будзьце знаёмы: Валянціна Віктараўна Жасткова, старшы эканаміст камбіната. Выдатны спецыяліст!

— Вось табе і жартачкі! — падумаў я і ўтаропіўся на старшага эканаміста. Відаць, я выглядаў даволі смешна, крыху разгублены і збянтэжаны ўсім, што адбылося, бо Валянціна глянула на мяне

нае вучылішча. На КВТ у якасці практыканткі. У ліпені тут будзе абараняць дыплом. Потым застанеца працаваць. Сялянская дзяўчына, сама з вёскі Залесе Драгічынскага раёна.

Уладзімір Карпенка, памочнік майстра. Дваццаць тры гады. Прыехаў з Віцебска. Працаваў на фабрыцы КІМ. Закончыў вучылішча трыкатажнікаў. Патрэбны былі спецыялісты — паехаў у Пінск. З сабой прывёз двух сяброў, угаварыў. Уладзімір Міхно і Васіль Куракоў таксама з КІМа. Тут працуюць памочнікамі майстроў».

Самой Валянціне Жастковай не больш дваццаці двух. (Дакладна не скажу, бо пасля таго непаразумення няёмка было спытаць). Яе ведае ўвесь камбінат. Пакуль мы хадзілі па КВТ, яе спыніла, можа, чалавек з дзесяць. У кожнага была пільная справа, і кожнаму Валя дала дакладны адказ, добрую параду, рабіла слухныя заўвагі.

Першую прадукцыю Пінскі камбінат верхняга трыкатажу выдаў у лістападзе 1968 года. Гэта было так нядаўна, што нават яшчэ і сёння ва ўсю даўжыню галоўнага корпуса красуюцца чырвоная палотнішча: «З днём нараджэння, камбінат!» А нованароджаны ўжо моцна становіцца на ногі. Штодня з яго канвеераў адпраўляецца на склады гатовай прадукцыі 10 тысяч вырабаў. Працуюць (пакуль не на поўную магутнасць) вязальны цэх, кройны, швейны, эксперыментальны.

Ужо сёлета камбінат дасць краіне 4,5 мільёна штук трыкатажных вырабаў, а праз год гэтая лічба амаль падвоіцца. Тут яшчэ нішто не мае

акрэсленых межаў, усталяваўшыся нормаў. У цэхах, якія дзейнічаюць, манціруюцца новае абсталяванне, усталяваныя машыны, запускаюцца дадатковыя канвееры. Пакуль на камбінаце занята каля дзюх тысяч рабочых, а будзе ўсяго амаль пяць тысяч.

КВТ — гэта не толькі маладое прамысловае прадпрыемства Пінска, гэта і буйнейшая яго новабудоўля. Таму побач з трыкатажнікамі ва ўсю працоўную будоўлю. Да корпуса вязальнага цэха ўшчыльную прымыкае прадзільная фабрыка. Пакуль яна мае толькі сцены і дах, асноўныя работы наперадзе. К канцу года ўступіць у строй, і на КВТ не прыдзеца завозіць пражу з іншых гарадоў. 4 мільёны 790 тысяч тон — столькі пражы за год дасць свая фабрыка. Будзеца і яшчэ адна — фабрыка аб'ёмнай пражы.

Як і ўсё на КВТ, гарадок трыкатажнікаў таксама пакуль не мае ўсяго, што наменана па плану. Але ў хуткім часе разбягуцца ў розных напрамках вуліцы з новымі жыллымі дамамі, вырасце свой палац культуры, будзе пабудаваны вялікі плавальны басейн, зашуміць буйны вецер у кронах дрэў маладога парка.

Камбінат вырабляе чысташарсцяныя і паўшарсцяныя жаночыя і мужчынскія світэры, жаночыя касцюмы і сукенкі, трыкатажныя касцюмы для дзяцей. Тое, што я ўбачыў на канвеерах, на складзе гатовай прадукцыі, мала сказаць — вабшч вока. Але я зусім быў скароны характэрным колераў і сучаснасцю мадэляў, калі Валянціна

Жасткова завяла мяне ў эксперыментальны цэх. Тут мастакі і мадэльеры ствараюць сапраўды дзівосныя рэчы. Многія з іх ужо атрымалі ўсесаюзнае прызнанне, многім давадзецца ў хуткім часе заваяваць прыхільнасць членаў мастацкага савета, ды і шырокіх колаў пакупнікоў.

Інжынер-канструктар Надзея Корсун разгарнула цэлую калекцыю мадэляў адзення. Элегантныя гарнітуры мяккага ружовага колеру, сукенкі, якія сваёй белізной нагадваюць жэмчуг, непаўторнае спалучэнне бела-чорных барваў у дзіўным адзенні, прыгожа аздобленыя рознымі казачнымі звяркамі. Я не мог адарвацца ад гэтай прыгажосці. Хацелася ўбачанае параўнаць з чым-небудзь. Я не знаходзіў параўнання. Нават імартныя трыкатажныя вырабы, англійскія, японскія, што прадаюцца ў нашых магазінах і лічацца прыгожымі і моднымі, нельга было супаставіць з нашымі, пінскімі.

— Цяпер у вас будзе поўнае ўяўленне аб КВТ. Але самыя прыемныя ўражанні, бадай, пакінуў наш эксперыментальны цэх? — з хітравайтай усмешкай спытала гарэзлівае дзяўчо Валянціна Віктараўна Жасткова.

— Не, Валя, на гэты раз вы памыліліся. Самае прыемнае ўражанне пакідаюць людзі, якія ствараюць тут дзівосы. Хлопцы і дзяўчаты, што вяжучы і шыюць, вынаходзяць такія арыгінальныя мадэлі адзення, будуць КВТ.

В. КРАСЛАЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Швачка-матарыстка Таня ЧАРНЯК. 2. Вязальны цэх КВТ.



Васьмікласніцы мінскай школы № 66 Наташа КАЛУЦКАЯ, Лена ХАРАЗЯНЦ, Оля ШЫШМІНЦАВА, Жана СТАШКЕВІЧ, Люда ДРАЧОВА і Галя МЕЛЬНІК — удзельніцы ансамбля «Юнацтва». Ансамбль існуе ўсяго год, але ўжо заваяваў папулярнасць у мінчан.

«ВЫБРАНІЦА»

Дзяржаўны ордэна Леніна акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларускай ССР падрыхтаваў новы беларускі балет «Выбранніца». Музыка напісаў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Я. Глебаў. Паставіў спектакль заслужаны артыст РСФСР О. Дадзішкіліні. Вось што ён расказаў:

Асновай для лібрэта паслужылі творы Янкі Купалы, а дакладней, яго паэмы «Магіла льва», «Сон на кургане», «Бандароўна». Тэма — барацьба сіл добра і зла. Але мы не хацелі проста паўтараць шырокавядомую легенду аб Машэку. У балете Глебава галоўнае не знешнія падзеі сюжэта, а чалавечы характары, дадзеныя ў вострых драматычных сутыкненнях. Нам вельмі дапамог паэт Анатоль Вярцінскі, які працаваў над лібрэта.

Пры ўсёй традыцыйнасці сюжэта мы імкнуліся стварыць балет сучасны па думках, па харэаграфічнай мове. У традыцыйным сюжэце стараліся адыйсці ад традыцыйнай трактовкі вобразаў. Так, напрыклад, Князь у нас не проста ўладальнік ліхі гуляка. Ён разумны, праніклівы, вытанчана хітры. Не сілай хоча ўзяць Князь Натальку, а зачараваць яе, выклікае пачуццё да сябе. Так у спектаклі ўзнікаюць карціны Ускоду, танцуючых каштоўных каменняў, якімі Князь стараецца спакусіць дзяўчыну. Гэта голькі адзін прыклад. А што датычыць назвы «Выбранніца», то мы думалі падкрэсліць гэтым глыбіню канфлікту: Натальку выбірае на ігрышчах народ як самую прыгожую дзяўчыну вёскі, і калі яе вядзе з сабой Князь, то гэта гора не толькі для Машэка. Гнеў супраць Князя працягваецца не толькі ў яго сэрцы, ён падймае на бунт усіх сялян.

Поліфанічная музыка Глебава ставіць перад балетмайстрам складаныя задачы. Незвычайна выразная, вобразная, яна патрабуе такога ж харэаграфічнага ўвасаблення. Як, напрыклад, перадаць адчай Машэкі, жорсткую барацьбу пачуццяў і дум, сумненні, гнеў, каханне? У нас у спектаклі гэтыя пачуцці і думкі як бы ажываюць, акружаюць Машэку танцуючым карагодам, удзельнічаюць у яго ўнутраных спрэчках. Або калі пачынае мутнець розум Наталькі, калі ў яе ўяўленні зло множыцца, разрастаецца. Як рашыць гэта мовай танца? На сцэне з'яўляецца Няўзіра, злосная варажбітка, пасобніца Князя, потым другая, трэцяя, чацвёртая яе копія, як кашмар беднай, ашуканай дзяўчыны.

На ролю Машэкі выбралі танцоўшчыкаў з ярка выражанымі мужнымі ваявымі дадзенымі. Гэта акцёры М. Грышчанка (ён добра станцаваў Івана ў «Альпійскай баладзе», што, уласна, і вызначыла яго прызначэнне тут на галоўную ролю) і Ю. Траян. Натальку, вобраз якой не толькі лірычны, але і глыбока драматычны, а таму патрабуе незвычайных акцёрскіх дзёных, будучы танцаваць народнага артыстка БССР А. Карзянкава і маладая балерына Л. Мяхеда.

У «Выбранніцы» я імкнуўся паказаць складанасць чалавечых характараў, іх супярэчлівасць, напружанасць пачуццяў і думак. Адсюль вастрэйныя пластычныя формы ў спектаклі, экспрэсіўнасць, складанасць рытмаў. У аснове харэаграфічнай мовы новага балета, зразумела, класічны танец, але з элементамі характэрнага і народнага.

МОВАЙ, ЗРАЗУМЕЛАЙ ДЛЯ ЁСІХ

Рауль Аверса жыве ў далёкай Аргенціне, а Стэфан Стайкаў — ля Чорнага мора. Нгуен Тьен Тьен пасля школьных заняткаў разам з дарослымі капае траншэі, вучыцца трапіна страляць. Яго радзіма В'етнам — у агні. Вар'я ван Сухтэлен з краіны рознакаляровых цюльпанаў — Галандыі, а Віця Кацэвіч і Толя Гафараў — савецкія хлопчыкі, якія жывуць і вучацца ў Брэсце.

Усе яны гавораць на розных мовах. Але аднойчы ўсе яны сустрэліся і з захапленнем расказвалі адзін аднаму аб сваіх краінах, аб прыродзе, звычках, дзіцячых святах і гульнях. І што здзіўна: усе добра разумелі адзін аднаго. Таму што гаварылі рэбаты на зразумелай для ўсіх мове. Гэта мова фатаграфій. Сярод усіх іх захапленню галоўнае — фотаапарат. Яны не разлучаюцца з ім ніколі — сустрэкаюць сонечны ранак, ходзяць на стадыён, гадзінамі палююць за цікавымі сцэнкамі з жыцця хатніх жывёл, бываюць на новабудулях, фатаграфуюць выдатныя месцы сваіх гарадоў.

Калі «Пянерская праўда» і газета чэхаславацкіх пяне-

раў «Пянерскія навіны» аб'явілі першы Міжнародны фотаконкурс «Зоркі—Дружба-50», з усіх канцоў зямлі ў Маскву і Прагу пачалі паступаць работы пачынаючых фотаамагараў. Атрымалі там і ёмісты пакет з фатаграфіямі з горада над Бугам.

І вось аўтарытэтнае журы падвяло вынікі першага Міжнароднага конкурсу. У ім прынялі ўдзел многія беларускія школьнікі. А пераможцамі прызнаны ўсяго дваццаць. Сярод іх восем юных фотаамагараў з Брэста.

Гена Варфаламянок прадставіў здымак «Вадапой». Толя Гафараў назваў сваю работу «Сігналы горна». «Высокага вам неба» — здымак Віці Кацэвіча. Добрую ацэнку атрымаў Слава Камароўскі за серыю здымкаў «Ля сцен Брэсцкай крэпасці». Віця Клімук вельмі любіць прыроду, і яго фотаапарат адлюстравуе некалькі пейзажных малюнкаў. Удзельніца дыпламаў работы Валодзі Мізерыя, Гены Пратасевіча і Колі Якубоўскага. Усе яны — члены фотагуртка Брэсцкага дома пянераў.

Калі «Пянерская праўда» і газета чэхаславацкіх пяне-

— так называецца чарговая брашура, якая выйшла нядаўна ў бібліятэцы газеты «Голас Радзімы». Яе аўтар — доктар гістарычных навук, прафесар, член-карэспандэнт Акадэміі педагагічных навук СССР Лаўрэн Сямёнавіч Абеццдарскі. Лаўрэн Сямёнавіч — беларус, нарадзіўся ў Горках у сям'і служачага. Усё сваё жыццё прысвяціў ён вывучэнню гісторыі роднага краю, цікава і горача расказвае аб ёй і студэнтам на лекцыях (ён загадвае кафедрай у Беларускам універсітэце) і чытачам у шматлікіх друкаваных выданнях.

Новая брашура, асвятляючы некаторыя карэнныя пытанні беларускай гісторыі, накіравана супраць скажэння гэтых пытанняў нацыяналістычнымі гістарыёграфамі, супраць усякіх спроб фальсіфікацыі даўняга і нядаўняга мінулага нашага народа.

Як вядома, ідэалагічныя ворагі Савецкай дзяржавы часта звяртаюцца да гісторыі, каб пад выглядам «навуковых ісцін» прапагандаваць свае ілжывыя паклёпніцкія ідэі. У прыватнасці, беларускія буржуазныя нацыяналісты шырока прапагандаюць тэзіс «Расія па-за Еўропай», які сцвярджае, што Расія развіталася сваім асобым, «азіяцкім» шляхам, а Беларусь, наадварот, мае агульнае гістарычнае мінулае з краінамі Еўропы і не мае ніякага дачынення да Расіі. Мэта гэтых сцверджанняў адна: даказаць, што Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя — выпадковая, чыста руская з'ява, не характэрная для еўрапейскіх краін, варажкая іх развіццю і сацыяльнай будове, што Савецкую ўладу ў Беларусь «прывнеслі на сваіх шытках салдаты Заходняга фронту».

Шмат старонак брашуры прысвечана рэвалюцыйным падзеям пачатку нашага стагоддзя. Грунтоўна і пераканаўча, на аснове багатага навуковага і фактычнага матэрыялу, паказана, як беларускі народ са зброяй у руках усталёўваў і бараніў сваю родную Савецкую ўладу.

Пачынаецца брашура з часоў сёвай даўніны, калі нашы продкі яшчэ не дзяліліся на рускіх, украінцаў і беларусаў, калі на аснове роднасці мовы, матэрыяльнай і духоўнай культуры з усходнеславянскіх плямёнаў фарміравалася адна старажытнаруская народнасць. Фальсіфікаваць гісторыю нашага народа буржуазныя нацыяна-

лісты пачынаюць, ужо гавораць аб тых часах: «...Беларусы сваім прыходом із Захаду, сваёй культурай, доўгі час балцкай... вельмі розніліся ад усіх народаў славянскае мовы». Кожны, хто прачытае брашуру Л. Абеццдарскага, даведаецца многа цікавага аб побыце і культуры нашых продкаў, аб агульным гістарычным шляху трох славянскіх народаў-братоў.

Пераканаўча паказана ў брашуры змрочнае сярэднявекое, якое нацыяналісты хлусліва называюць «залатым векам», становішча беларусаў у Вялікім княстве літоўскім, якое фальсіфікатары прадстаўляюць як «дзяржаву беларускага народа».

Аўтар прыводзіць многа вытрымак з тагачасных дакументаў, а таксама цікавыя малавядомыя выказванні дзеячоў розных краін, якія даюць праўдзівыя карціны жыцця беларусаў у мінулым.

І ў часы панавання літоўскіх феадалаў і пазней, калі Беларусь была пад уладай Рэчы Паспалітай, беларусы называлі сябе «рускімі», а свае землі — «Руссю». Імкненне вызваліцца ад улады літоўска-польскіх магнатаў і далучыцца да братаў рускага народа было вельмі моцным і не раз выклікала народныя хваляванні. І тым не менш нацыяналістычныя фальсіфікатары сцвярджаюць, што ўз'яднанне Беларусі з Расіяй «было найзьялікшай трагедыяй у гісторыі беларускага народа».

Безумоўна, Расія ў канцы XVIII стагоддзя была такой жа феадальна-прыгонніцкай дзяржавай, як і Польшча, адзначае Л. Абеццдарскі. Але ў адрозненне ад Рэчы Паспалітай, дзе панавалі найбольш застойныя формы феадальных адносін, Расія ішла тады па шляху прагрэсіўнага развіцця. У выніку ўз'яднання з Расіяй былі знішчаны рэлігійны і аслаблены нацыянальны прыгнёт. І галоўнае, зблізіўшыся і аб'яднаўшыся з вялікім рускім народам, працоўныя Беларусі выступілі разам з ім і іншымі народамі царскай Расіі супраць агульных ворагаў — цара, памешчыкаў і капіталістаў. Гэтая барацьба скончылася перамогай сацыялістычнай рэвалюцыі і ўзнікненнем першай у гісторыі беларускага народа суверэннай дзяржавы — Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

НАСУСТРАЧ ЮБІЛЕЮ ПЕСНЯРА

У ліпені 1972 года спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. У сувязі з гэтым у Літаратурным музеі паэта распрацаваны план мерапрыемстваў, прысвечаных юбілею, які будзе шырока адзначацца беларускім народам і ўсёй савецкай грамадскасцю.

90-годдзю з дня нараджэння песняра прысвечана спецыяльныя буклеты, альбомы, зборнікі навуковых прац супрацоўнікаў музея.

Так, неўзабаве павінен выйсці ў свет каларовы буклет «Літаратурны музей Янкі Купалы», падрыхтаваны вучоным сакратаром музея А. Есаковым. У буклетце будзе шмат фотааздымкаў, каларовых фотакопіяў з карцін і ілюстрацый да твораў паэта.

Знаходзіцца ў друку другое, перапрацаванае і дапоўненае выданне даведніка «Літаратурны музей Янкі Купалы».

Старэйшы навуковы супрацоўнік музея Г. Жыдовіч падрыхтаваў да друку альбом «Янка Купала. Жыццё і творчасць» і

творчасць». У ім будзе больш як 300 фотааздымкаў і ілюстрацый. Складаецца альбом з наступных раздзелаў: «Жыццё і творчасць паэта ў дакастрычніцкі перыяд», «Жыццё і творчасць паэта ў савецкі перыяд», «Увекавечанне памяці народнага паэта» і «Янка Купала ў мастацтве». У канцы альбома будучы змешчаны ўдакладненыя «Даты жыцця, літаратурнай і грамадскай дзейнасці Янкі Купалы».

Зборнік «Пясянар народных дум», які таксама павінен сёлета выйсці з друку, у адрозненне ад выдадзеных ранейшых зборнікаў, складаецца з даследчых прац навуковых супрацоўнікаў музея. У зборнік уключаны праца дырэктара музея Я. Шахраўскага «Янка Купала. Жыццё і творчасць» — першая частка (дарэвалюцыйны перыяд) ствараемай упершыню навуковай біяграфіі народнага паэта, «Публіцыстыка Я. Купалы дакастрычніцкага часу» Г. Жыдовіча, «Янка Купала і беларуская драматургія» А. Есакова. Выдавецтва «Навука і тэх-

ніка» рыхтуе да друку III і IV часткі «Бібліяграфіі твораў Я. Купалы і літаратуры аб ім». Яны ўключаюць усе мастацкія творы паэта, публіцыстычныя артыкулы, выступленні, пераклады, якія ўваходзілі ў зборы твораў, калектыўныя зборнікі, публікаваліся ў перыядычным друку, выйшлі асобнымі кніжкамі ў перыяд з 1940 па 1960 год. Акрамя гэтага, III і IV часткі «Бібліяграфіі» рэгіструюць усе крытычныя артыкулы, даследчыя працы, успаміны, інфармацыйныя нататкі пра Янку Купала.

Сёлета калектыў навуковых супрацоўнікаў музея прыступае таксама да вялікай і адказнай працы над складаннем «Летапісу жыцця і творчай дзейнасці Янкі Купалы».

«Летапіс» будзе мець укавальнікі мастацкіх твораў, артыкулаў, задум і накідаў, імён і назваў, шматлікія тлумачэнні.

М. ДЗЯШКЕВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Літаратурнага музея
Янкі Купалы.



На рэпетыцыі.

Фотазвод М. АМЕЛЬЧАНКІ.

РАЗУМ ПРОТИВ БЕЗУМИЯ

Пентагон на вопросы о газах и микробах не отвечает. Очевидно, генералы от химии и генералы от бактериологии следуют совету любителя парадоксов Оскара Уайльда, утверждавшего, что если о чем-либо не говорят, то этого и не существует.

В самом деле, генералы хранят молчание, пресса мало пишет о химическом и бактериологическом оружии. Взоры общественности прикованы прежде всего к ядерному оружию. Оружие химическое и бактериологическое как бы попадает на имеющуюся в глазу «слепое пятно» — его существование в сознании не фиксируется.

Что страшнее? Это, очевидно, «дело вкуса», превращающее спор в софистику. Одни утверждают, что ядерное оружие — самое ужасное. Другие возражают, что ощущения при мгновенном испарении предпочтительнее ощущений при длительной кровавой рвоте. Но все согласны, что в обоих случаях мы имеем дело с оружием массового уничтожения. Такое оружие необходимо запретить. И особая опасность химического и бактериологического оружия — в окулающем его покрове тайны.

Молчание относительно газов и микробов нередко объясняют, ссылаясь на Женевский протокол 1925 года «О запрещении применения на

войне удушливых, ядовитых и других подобных газов и бактериологических средств» и на то обстоятельство, будто это оружие во второй мировой войне не применялось и, соответственно, вряд ли будет применяться.

Действительно, мало уже осталось стариков, вдохнувших первые ядовитые испарения на реке Ипре, люди не слышат больше их надрывной кашель-напоминание. Страшное оружие и в самом деле не применялось всерьез на фронтах второй мировой войны. Но миллионы жертв познали его в немецких концентрационных лагерях. И от применения газов на фронте Гитлера удержал не Женевский протокол, а боязнь репрессалий.

Что касается самого протокола, то особую тревогу вызывает отношение к нему Соединенных Штатов. Хотя они и подписали этот протокол, но так до сих пор и не ратифицировали. Юридически он для них по этой причине как бы не существует, да и практически тоже. Строго говоря, ряд других международных соглашений, участником которых являются и США, запрещают оружие массового уничтожения, значит, и химическое, и бактериологическое. Но кого интересуют юридические тонкости? В американском полевом уставе 27-10 «О за-

конах сухопутной войны» до 1956 года сохранялась фраза о том, что США по крайней мере не будут первыми прибегать к использованию химического и бактериологического оружия. А теперь в этом уставе записано: «США не являются участником какого-либо действующего договора, запрещающего или ограничивающего использование в войне ядовитых и нетоксических газов, дыма или зажигательных материалов или бактериологических средств ведения войны».

С 1964 года США используют в войне во Вьетнаме слезоточивые и рвотные газы и «дефолианты» — яды, уничтожающие зеленый покров деревьев и кустарников. По данным сенатора Гейлорда Нельсона, Пентагон тратит на разработку химического и бактериологического оружия 300 миллионов долларов в год. Он обвинил министерство обороны в том, что оно скрывает факты от членов конгресса и что «за счет ничего не подозревающего налогоплательщика под прикрытием национальной безопасности производятся самые ужасные и отвратительные средства ведения войны».

В прошлом году в США вышла книга бывшего корреспондента агентства Ассошиэтед Пресс при Пента-

гоне Сеймура Херша «Химическая и бактериологическая война». Автор сообщил много неизвестных фактов о деятельности Форта Детрик, центров в Ньюпорте (штат Индиана), в Скалистых горах близ Денвера и др. В книге говорится также, что химическое и бактериологическое оружие Пентагон передает вооруженным силам ФРГ, а заказы на его разработку — фирмам Японии.

С военной точки зрения, газы и микробы имеют «преимущества»: уничтожая людей, они сохраняют в целости здания и оборудование. Еще в гитлеровской Германии были разработаны три смертоносных «нервных» газа: табун, сарин и соман. Их смертельные дозы чрезвычайно малы, газы «экономичны». Впрочем, еще ядовитее токсин ботулизма. Однако поистине безумные перспективы в буквальном смысле этого слова открывают новые «психические» газы, начиная с аэрозолей известного препарата ЛСД. По мнению видных французских специалистов в этой области, профессоров Марселя Фетизона и Мишеля Магата, «путем распыления препарата ЛСД над большими площадями можно отравить население целой страны, и такая операция представляется сегодня технически осуществимой».

Несколько труднее мани-

пулировать облаками, начиненными микробами мелиодоза, «лихорадки кью» и прочих редких болезней, мало изученных и потому особенно опасных, — но и здесь перспективы войны с помощью этих «биологических аэрозолей» могут захватить воображение любого мизантропа и садиста. В трех граммах мяса курицы, зараженной носителем «лихорадки кью», содержится достаточно доз инфекции для того, чтобы поразить все население земного шара. У микроба «старушки» чумы вырощен такой штамм (вариант), который при обычном лечении чувствует себя лучше, чем без него. Следовательно, она делается неизлечимой.

Растут тайные арсеналы охотников за микробами и газами, нависает новая страшная опасность над человечеством. Группа виднейших советских ученых обратилась сейчас к ученым всех стран мира с призывом разоблачать проводимые в тайне работы по созданию и накоплению химического и бактериологического оружия, требовать поставить его вне закона. Будем надеяться, что мировая общественность активно поддержит эту борьбу разума против безумия.

Г. ГЕРАСИМОВ,
политический обозреватель АПН.

ПАРАД АВТОМАТИКИ

Нет ни одной отрасли народного хозяйства, которой не коснулась бы автоматизация. Поэтому естественен тот огромный интерес, который вызвала у советских людей проходившая в московском парке «Сокольники» международная выставка современных средств автоматизации производственных процессов — «Автоматизация-69».

Экспозиция Советского Союза — одна из самых больших — размещалась в трех павильонах, на открытых площадках площадью 11 тысяч метров. Автоматизированные системы управления производственными процессами в металлургии, химии, энергетике и приборостроении, вычислительная и электронная техника, приборы высокой точности, государственная система приборов контроля и регулирования технологических процессов, различные машины, назначение которых — облегчить труд человека — все это вызвало интерес.

В залах демонстрировались 30 систем, созданных для автоматизации процессов управления, начиная от агрегата и кончая целой отраслью промышленности, в том числе система, с помощью которой автоматизировано управление химическим реактором, а несколько дальше — типовая автоматизированная система управления второго Московского и Минского часовых заводов.

Особый интерес у посетителей вызвал так называемый «АСУ-прибор», в изготовлении которого активное участие принимали Минский центральный научно-исследовательский институт техники управления и Минский завод имени Орджоникидзе. С помощью «АСУ-прибора» автоматизирована система управления целой отраслью промышленности — приборостроением. Он дает возможность качественно изменить содержание работы по планированию, учету, анализу.

Многочисленна семья советских электронно-вычислительных машин. «Минск-32», «БЭСМ-4», «Рута-110» «Днепр-2» и другие обеспечивают быструю и надежную обработку потока информации. Большие машины дополняли малые, такие, как «Мир», «Орби-

та», «Раса», широко применяющиеся для конструкторских и научных расчетов.

Радует, что в экспозиции Советского Союза было немало экспонатов, изготовленных в Белоруссии. О некоторых из них мы уже рассказали. Большой интерес у специалистов вызвали работы Института технической кибернетики Академии наук БССР. Он представил четыре экспоната, входящие в разрабатываемую автоматизированную систему технической подготовки производства в машиностроении с помощью универсальных электронно-вычислительных машин. Применение этой системы, успешно прошедшей опытно-промышленную проверку на ряде машиностроительных предприятий страны, позволяет в десятки раз сократить затраты времени на проектирование и конструирование различного рода машиностроительных объектов и освобождает от утомительного однообразного труда высококвалифицированных специалистов.

Лабораторные и промышленные приборы для измерения щелочности и кислотности водных растворов, приборы повышенной точности, применяемые в химической, металлургической и бумажно-целлюлозной промышленности, демонстрировал Гомельский завод измерительных приборов. Витебский завод электроизмерительных приборов представил несколько преобразователей переменного и постоянного тока и другие приборы.

Привлекла внимание продукция Минского СКБ автоматических линий и завода автоматических линий, которые демонстрировали бесконтактные путевые переключатели, шнековые сверла для глубокого сверления и расчет шпиндельных коробок на электронно-вычислительных машинах, что ускоряет и облегчает конструирование автоматических линий и станков.

Среди белорусских экспонатов — разработанный минским филиалом НИИ «Автопром» восьмипозиционный карусельный автомат для изготовления мелких стержней в горячих ящиках. Он позволяет получать стержни 4—7 классов точности, причем сам процесс изготовления сокращается в десятки раз.

Р. ДОДИН.



Этими снимками зроблены ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя Ул. І. Леніна. Інжынеры Анатоля ГРАБАНЮК, Валерыя БУЛАЦКІ, Міхаіл КАВАЛЕНКА і Галія ЛЕУ за мантажом другой электронна-вылічальнай машыны на вылічальным цэнтры БДУ. Студэнты БДУ слухаюць запіс прамовы Ул. І. Леніна «Што такое Савецкая ўлада».

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

ПИШУТ ЗЕМЛЯКИ

Очень хорошо и торжественно отметили мы День победы. 4 мая ездили в город Амстердам — возлагали венки на могилы советских героев, павших от рук фашистов в Голландии. 10 мая в Льеже вместе с нашими бельгийскими товарищами приняли участие в тор-

ПОЧТИЛИ ПАМЯТЬ ГЕРОЕВ

жественном вечере, посвященном 24-й годовщине великой победы. Вечер прошел очень хорошо. У наших соседей в Бельгии прекрасная художественная самодеятельность. На этом вечере мне посчастливилось познакомиться с нашим земляком

главным редактором радиостанции «Советская Беларусь» Анатолием Стуком, который был гостем Льежского отдела Союза советских граждан.

Т. КУПЕРУС—
МАРЧЕНКО.

Голландия.

ПАСПРАБУЙЦЕ — СМАЧНА

Немудрагелістая, але сытная і смачная беларуская кухня сваёй папулярнасцю абавязана слаўтай бульбе, якую, як пецца ў народнай песні, «вараць, параць, ядуць і хваляць». Сёння мы прапануем увазе гаспадынь некалькі страў з бульбы.

БУЛЬБЯНІКІ

Бульбу адварваюць у лупінах, ачышчаюць, праціраюць, дадаюць крухмал ці муку, сметанковае масла, яйкі, перац, соль, добра перамяшваюць. Затым бульбянікі ў форме шарыкаў, ромбікаў, кубікаў кладуць на патэльню і запякаюць у духоўцы, пасля чаго запраўляюць смятанай або сметанковым маслам, пасіраванай рэпчатой цыбуляй і прыпускаюць на 5—7 мінут. Пры падачы на стол можна пасыпаць зялёнай цыбуляй ці кропам.

На 1 кг бульбы — 100 г пшанічнай мукі або крухмалу, 1 яйка, 150 г смятаны, 100 г сметанковага масла, 200 г цыбулі, соль, перац.

БУЛЬБЯНАЯ ДРАЧОНА (БАВКА)

У сырую нацёртую бульбу дадаюць муку, соль, перац, соду, цыбулю, падсмажаную

са шпікам, усё добра перамяшваюць і запякаюць на патэльні, змазанай тлушчам. Падаюць драчону ў гарачым выглядзе з маслам ці халодным малаком.

На 1 кг бульбы — 50 г пшанічнай мукі, 100 г шпіку, 150 г рэпчатой цыбулі, соль, сода, перац.

ГАЛКІ БУЛЬБЯНЫЯ, ФАРШЫРАВАНЫЯ ГРЫБАМІ

Ачышчаную ад лупін бульбу дзяруць на дробнай тарцы. Атрыманую масу адцікаюць, дадаюць яйкі, соль, добра перамяшваюць. З гэтага цеста робяць галкі і фаршыруюць іх грыбамі, пасля чаго паніруюць у муцэ, змешанай з сухарамі, і абсмажваюць у топленым масле. Абсмажаныя галкі складаюць у жароўню, заліваюць грыбным адварам са смятанай і тушаць да гатоўнасці.

Для фаршу белыя сушаныя грыбы замачваюць, адварваюць, дробна шаткуюць і абсмажваюць з цыбуляй у масле.

На 1 кг бульбы — 1 яйка, 50 г белых сушаных грыбоў, 100 г цыбулі, 50 г топленага масла, 100 г смятаны, 30 г мукі або сахароў, соль.

БЕЛАРУСКАЯ КАПЫТКА

У сырую цёртую бульбу дадаюць соль, муку, соду. Атрыманае цеста раскатваюць на палоскі, якія рэжучь на кавалачкі даўжынёй 2-3 см і выпякаюць у духоўцы. Перад падачай на стол апускаюць у булён на 10—15 мінут, затым вымаюць і падаюць са смажанай цыбуляй і салам.

На 1 кг бульбы — 100 г пшанічнай мукі, 75 г свінога сала, 75 г цыбулі, сода, соль

БУЛЬБА, ФАРШЫРАВАНАЯ СЕЛЯДЦОМ

Буйную бульбу прамываюць, заліваюць варам, со-

ляць і вараць да паўгатоўнасці. Затым бульбу ачышчаюць, зразаюць бакавіну, вымаюць з сярэдзіны якаць і разам з філе селядца прапускаюць праз мясарубку, дадаюць дробна нарэзаную цыбулю, пахучы перац, сырое яйка, смятану, перамяшваюць, узбіваюць. Гэтым фаршам начыняюць бульбу, абсмажваюць, заліваюць смятанай і запякаюць у духоўцы.

На 1 кг бульбы — 2 яйкі, 50 г топленага масла або тлушчу, 50 г цыбулі, 200 г селядца, 100 г смятаны, перац, соль.

АЛАДКІ БУЛЬБЯНЫЯ ПА-МІНСКУ

З сырой дзёртай пасоленай бульбы пякуць аладкі. Падсмажаныя аладкі ўкладваюць у жароўню ўперамешку са свіным фаршам, запраўленым соллю, перцам, рубленым часнаком. Жароўню ставяць у духоўку і даводзяць страву да гатоўнасці.

На 1,5 кг бульбы — 0,5 кг свініны, алей для падсмажвання аладак, часнок, соль, перац.



Швачка Магілёўскай швейнай фабрыкі імя Валадарскага Зоя ЮРКОВА дэманструе новую мадэль — жаночае паліто з касынкай, выкананыя па народных матывах.
Фота А. КАЛЯДЫ.

ПА АГНЮ ФАКЕЛА

Скульптура бакінскага рабочага з факелам у руцэ будзе бачна з усіх канцоў горада. Караблі, якія ідуць да Баку, па агню факела змогуць вызначыць свой шлях. Працоўныя горада, вядомага сваімі слаўнымі рэвалюцыйнымі традыцыямі, напярэдадні 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна і 50-годдзя Савецкага Азербайджана вырашылі пабудавать на свае сродкі гэты незвычайны манумент.

Гіганцкая фігура вышыней у 52 мэтры будзе ўзведзена на пясчанай казе, якая ўходзіць у мора. Факел у руцэ рабочага — сімвал Азербайджана, крайны агнёў.

ГУМАР

Маці да Яся, які вярнуўся са школы:
— Ці навучыўся ты сёння ў школе чаму-небудзь новаму?
— Так, навучыўся шаптаць, не шавельчы вуснамі.

Прафесар экзаменуе студэнта-медыка.
— Пра што вы павінны спытаць адразу ж, як вас выклікаюць да хворага?
— Дзе жыве хворы.

Размаўляюць дзве сяброўкі:
— Кавальская гаворыць, што вы з ёй радня, і можа гэта даказаць...
— Дурная яна!
— Гэта можа быць доказ!

Мужчына да маладой жанчыны:
— Пры маёй прафесіі ніколі не маеш упэўненасці ў зайтрашнім дні...
— Няўжо аж так небяспечна? А што вы робіце?
— Я — метэаролаг.

У тэатры перад спектаклем муж тлумачыць жонцы:
— Другі акт п'есы адбываецца праз год пасля першага...
— А нашы білеты будуць яшчэ прыдатны?

Двое размаўляюць на вуліцы:
— Якім чынам даведацца, ці была ядавітай змяя?
— Есць толькі адзін пэўны спосаб. Калі праз тры дні ўкушаны яшчэ жыве, то значыць, змяя была не ядавітай.

Пераклад з польскай А. МАЖЭЙКА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.

ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.

ЖАМЧУЖЫНА БЕЛАРУСКАЙ ПРЫРОДЫ

Маленькі беларускі гарадок Камянец раскінуўся непадалёку ад Брэста, дзе ў памятным сорах першым годзе сустрэлі савецкія воіны фашысцкую нечысць, дзе амаль месяц адбіваў варожыя атакі гарнізон легендарнай крэпасці. Аўтобус імкліва мчыцца па гладкай дарозе, мільгаюць панікляны вербы, стройныя таполі, рабіны, а на прасторах калгасных палёў зрэдку скопіць вока зялёны астравок — групку высокіх соснаў ці елак. Некалі тут шумела пушча. І як вартаўнік яе, стаіць каля Камянца строгая Белая вежа.

Быццам чоўны-прывіды, праплылі над ёй ужо шэсць стагоддзяў — грывелі навалініцы і шумелі дажджы, дымліліся марозныя віхуры, а яна, як і шэсць стагоддзяў назад, горда стаіць на варце Белавежскай пушчы, казанчага кутка беларускай зямлі. Яму, гэтаму краю, Белая вежа аддала сваё імя.

Белавежа — жамчужына беларускай прыроды. Чалавек, які ніколі не бываў тут, не хадзіў па пушчанскіх сцяжынках, не блукаў у яе глухіх нетрах, не можа ўявіць сабе велічуную прыгажосць гэтага запаведнага лесу: прасвечаныя сонцам дубровы, трапяткія асінікі, вясёлыя бярозавыя пералескі, хмурыя яловыя бары, дзе так пахне смалістай ігліцай і настоём белавежскіх траў — у пушчы васемсот пяцьдзесят шэсць відаў раслін!.. А колькі тут птушак, белак, аленяў, грацыёзных касуль!

Ціхая лясная дарога вядзе ў змрок імшыстых паляў, у дзікія няходжаныя зараснікі. Толькі зрэдку выбягае яна на сонечную прагаліну, ды разы два-тры перасячэ яе рака і зноў — лес, лес, лес. І такая вакол цішыня, што лес, здаецца, анямее, зачараваны гэтай неверагоднай казанчай прыгажосцю. Управа ці ўлева зверне дарога — і новая карціна: саракаметровыя сосны, магутныя дубы ўперліся ў самае неба, сплялі

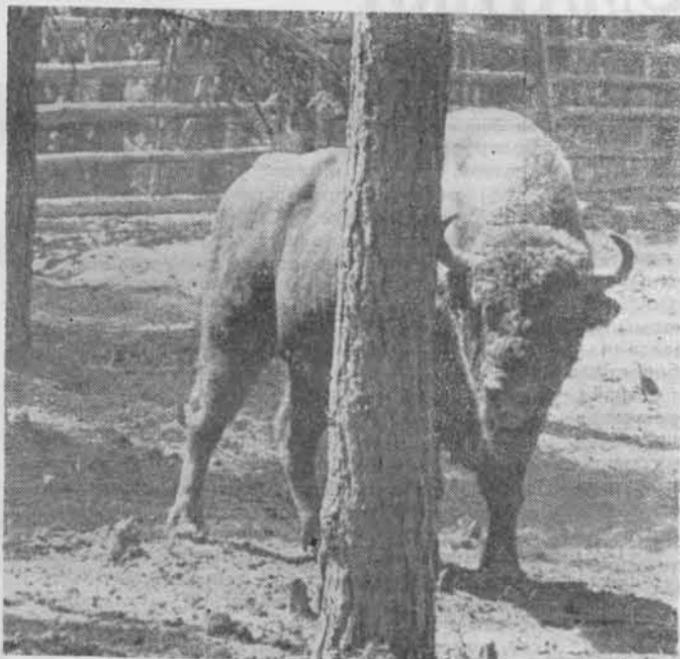
ў вершалінах свае раскідзістыя рукі-галіны. Аб многім маглі б расказаць гэтыя сосны і елкі, дубы-волаты: як палявалі тут цары і гулялі пажары, як ішлі ў разведку партызаны. Але веліканы толькі шумяць вершалінамі, як дзвесце, трыста, як чатырыста год назад.

У любую пару года зачароўвае чалавека Белавежа. Вясной, калі па берагах звонкіх ручайкоў буйна цвіце чаромха, а птушыныя галасы напаяняюць кожны лясны куток. Яна вабіць і летам, калі разамлелыя пад сонцам прыгажуні-сосны ап'яняюча пахнуць смалой, і водар гэты перамяшваецца з пахам суніц, маліны, чарніц. І зімой, калі, накінуўшы на галовы пушыстыя шапкі, дрэмлюць пушчанскія лясны.

Але няма, напэўна, тут лепшай пары, чым восень. Яна ціха плыве насустрач зіме — з трывогай адлятаючых птушак, з нечаканай беллю нізкіх аблокаў, срэбным звонам сумнага лістападу. У гэты час пушча пахне грыбамі, дымам далёкіх вогнішчаў. Ціхіх ночы яе ахутаны вільгацю белых туманаў, падсвечаны мільгаценнем халодных зорак.

І вось у такую ноч ля хутара Першы Цвік выходзіць на лясную дарогу зубр-адзінец. Апусціўшы цяжкую галаву, ён асцярожна ловіць начныя шумы і зноў знікае ў цемры. Выгнаны са статка стары адзінец няк не можа забыць крыўду — ён змрочны, раздражнены і смелы да дзёрзкасці. Калі ж інстынкт зноў прыводзіць яго да статка — завязваюцца страшныя бойкі. І бяда тады слабама і ўпартаму: адзінец не ўступіць нікому. Ад такога зубра трэба хавацца.

Некалі, у старажытныя часы, у глухіх лясах Белавежы вандравалі статкі гэтых магутных жывёл. Але знішчалі іх бязлітасна, і сорах год назад на ўсёй планеце засталася толькі пяцьдзесят два зубры, ды і



Гаспадар пушчы — белавежскі зубр.

Фота Г. ФРАЛОВА.

тыя жылі ў клетках розных запаркаў свету — у пушчы не было ніводнага. Але чыстакроўныя белавежцы з'явіліся тут зноў, цяпер іх у пушчы — каля ста. Іх даглядаюць, кормяць. Зубры — нацыянальнае багацце беларускага народа, яны знаходзяцца пад дзяржаўнай аховай.

Ноч у пушчы поўная загадка, таямнічых шумаў, ценяў-прывідаў: то здрыганецца асіна, то хрусне галінка, то зашуміць нешта каля староў елкі — скінецца з вершаліны смолкая шышка ці вавёрка зацокае ў цемнаце. І зноў — цішыня.

У асеннія дні пушча праводзіць у дарогу сваіх пёрыстых гасцей. Ляцяць у далёкія цёплыя краіны журавы, чорныя буслы, мноства іншых птушак. І толькі драч не любіць лятаць: ён ідзе ў Італію пешшу... Адзін дзяцел, здаецца, не заўважае асенніх збораў: стукіце сабе, седзячы на высокай сасне, ды зрэдку слухае тоненькае цыньканне сіці.

Сціхаюць у пушчы птушыныя галасы — у хуткім часе мяцеліцы завядуць свае сумныя песні. І цяжка стане зубрам, аленям, касулям, дзікам. Але ім дапамогуць людзі — работнікі запаведна-паляўнічай гаспадаркі. Яны назапасілі на зіму сена, бульбы, буракоў — у халодны марозны дзень звяры знойдуць усё гэта ў сваіх кармавішчах.

Навуковыя супрацоўнікі Белавежскай пушчы вывучаюць лес, яго жывёл і птушак. Многія леснікі, памочнікі ляснічых, егеры вучацца ў інстытутах, тэхнікумах, школах... Людзі, якія працуюць у лесе, павінны ведаць усе яго таямніцы.

Штогод амаль сто тысяч чалавек прыязджаюць у пушчу, і кожны ўносіць у сэрцы часцінку яе прыгажосці, трапяткое пачуццё захаплення і радасці. А ў памяці заўсёды будзе жыць чудаўная Белавежа, дзе паэма — на кожнай паляне і казка — за кожным кустом.

А. ЗАЛЕУСКІ.